

גליון מס' 1 / ר"ח אדר התשפ"א

פִּיסַת מְדְבָר וְהַר

העלון החודשי של מרכז סיור ולימוד סוסיא

מילה על "פיסת מדבר והר"

הולדתו של העיתון האלקטרוני מרכז סיור ולימוד סוסיא מתרחשת שנה אחת. לאחר פרוץ מגיפת הקורונה. אומרים שהפרה רוצה להניק יותר ממה שהעגל רוצה לינוק, ומה לעשות... אנו, צוות ביס"ש, שהורגלנו להוביל את תלמידי ישראל בשבילי הארץ הטובה, להדריך, לספר, לשתף, להמחיש ובעיקר לתת, רוצים כל כך להמשיך ולספר את סיפורה של הארץ ובעיקר את סיפורי ההר, הספר והמדבר. אז הנה, הגיליון הראשון בידיכם, והוא פותח מסורת של חודש בחודשו. אנו מקוים כי מידי ראש חודש, נביא בפניכם את סיפורי ההר ושוליו בואכה המדבר: טבע, מורשת, עדכוני שטח, דיווחי פריחה, המלצות למסלולי משפחה, אסטרונומיה, שדאות, ארכיאולוגיה ותנ"ך.

מדוע "פיסת מדבר והר"? זהותו של בית ספר שדה מיוסדת על המפגש בין הר לבין מדבר. הביס"ש הינו תבנית נוף מולדתו. מקומנו על קו התפר המדויק שבשולי רכס מעון עם דרום מדבר יהודה, הינו מפגש של ארץ נושבת עם מדבר. לשילוב הזה השלכות מיוחדות כמעט בכל אחד מרבדי הנוף: במימד הפיסי, הצומח והחי ובעיקר במימד האנושי לאורך הדורות. ועל כל אלו באנו לספר....

מוזמנים לעקוב ולקבל מאיתנו את "פיסת המדבר וההר" מידי חודש בחודשו!

עטרת, בארי, טל, יסכה ועדי,

צוות ביס"ש תשפ"א

על הנעשה בביס"ש / עמוד 3

"כְּרִיחַ שָׂדֶה" – תנ"ך במדבר ובהר / עמוד 4

"מעלה חרס בידו" – הפינה הארכיאולוגית / עמוד 5

"שְׂאֵר מְרוֹם עֵינֵיכֶם..." – הפינה האסטרונומית / עמוד 8

מעשה שהיה... היום לפני / עמוד 9

"יָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֶם וְקִיץ וְחָרֵף" – על תופעות עונתיות בטבע סביבנו / עמוד 10

"לנוע לנוע" – המלצות חמות לטיול משפחתי / עמוד 12

מהנעשה בביס"ש

הופ גדלתי בשנה...

סוגרים שנה תמימה עם נגיף עקשן, שהזכיר את מה שידענו תמיד: המקום הבטוח ביותר הוא השדה. בנסיבות הקורונה, היינו צריכים להמציא, לייצר, ליזום ולחדש פעילות עניפה לילדים, לבני נוער ולמשפחות לימים שבין הסגרים. אבל השטח בשלוי- נשאר יציב ובוטח ומזמין אליו את המטיילים. שורות אלה נכתבות עם תום הסגר השלישי כשהארץ ירוקה ופורחת ומזמינה אותנו לחבקה.

מעבירים שרביט...

לאחר שלוש שנות עשייה ויצירה, יפתח גן, שניהל את ביס"ש, סיים את תפקידו עם הפנים קדימה לאופקים חדשים. יפתח הוביל פרויקטים יחודיים כגון פרויקט "מסעות הר ציון" בעקבות מאיר הר ציון, כשגולת הכותרת היא המסע הרגלי על תואי הליכתו של מאיר הר ציון לפטרה, פרויקט "לילה לבן בשדות בית לחם"- מסעות ליל ירח ארוכים למיטיבי לכת במדבר יהודה, סדנאות אסטרונומיה ושדאות לציבור הרחב ועוד. אנו מאחלים ליפתח הצלחה בהמשך הדרך ומקוים לשמוע ולשתף פעולה ביוזמות נוספות. במקום יפתח נכנס לתפקיד חיים בר-חי המופקד על היוזמות התיירותיות. האופק התיירותי אינו מובן מאליו לאחר שנת טלטלות הקורונה, אך ניכר היטב מפרקי הזמן שבין הסגרים עד כמה עם ישראל צמא לנופי הארץ ולתיירות הפנימית. חיים מגיע עם חזון ואמונה בחינוך ובתיירות ואנו מאחלים לו ולנו הצלחה. זו הזדמנות לספר שגם עינב בוחניק, חזרה מחל"ת והיא מרכזת את כל השיווק ופעילות המשרד, ומהווה עבורכם כתובת לכל דבר וענין. וכמובן ברכות מרגשות לרכות ההדרכה שלנו, אודיה בראלי, לרגל חתונה עם מעוז, בסוף חודש אדר. אודיה ומעוז יתגוררו בע"ה בגבעת חנן, השכונה החדשה של סוסיא ההולכת ונבנית בימים אלו.

"נקהלו היהודים" ... בתל מעון

בפורים הקרוב, ככל שמגבלות מגיפת הקורונה תאפשרנה, נמשיך במסורת המקורית של קריאת מגילה בבוקר בחג הפורים, בשרידי בית הכנסת העתיק בתל מעון, עם תחפושות של נבל הכרמלי, רועי צאן ונערי אביגיל ודוד. מוזמנים לעקוב אחרינו לפרטים נוספים בהתקרב חג הפורים ובהתברר האפשרויות להתקהל.

"פְּרִיַחַת שְׂדֵה" – תנ"ך במדבר ובהר – יסכה בן הר ועטרת אמדדי

אזורי המחקר וההדרכה של בית ספר שדה סוסיא- בהר, בספָר ובמדבר, רוויים בסיפורים והקשרים תנ"כיים. בפינה זו נעמוד מידי חודש על משהו מן המרחב שלנו בראי התנ"ך והזמן.

הפעם בעקבות פריחת השקד

אנו נמצאים בתחילתו של חודש אדר, תקופת שיא פריחתם של עצי השקד, המכונים בפי כל "שקדיות". פריחה זו מסמלת בעיני רבים את תחילתו של האביב.

השקד נזכר מספר פעמים בתנ"ך בהקשרים שונים.

"וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר מַה־אַתָּה רֹאֶה יִרְמְיָהוּ וְאָמַר מִקֵּל שָׁקַד אָנֹכִי רֹאֶה"

"וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי הִיטַבְתָּ לְרֵאוֹת פִּי־שָׁקַד אָנֹכִי עַל־דְּבָרֵי לַעֲשׂוֹתוֹ"

(ירמיהו א' פסוקים י"א-י"ב)

בנבואת הקדשתו של ירמיהו לנביא, ה' מראה לו את עץ השקד כדי להמחיש את שקידתו של ה' על קיום דבריו, אולם אין הכוונה רק למשחק המילים שקד ושוקד. טמונות כאן גם כמה מתכונותיו של עץ זה. שוקד משמעו ממהר, נחפז לבצע. זריזותו של השקד מתבטאת בהנצתו המהירה ובפריחתו המקדימה את כל עצי הפרי. מבחינה זו, רוצה ה' לרמוז לנביא על מהירות קיום דבריו.

אזכור נוסף של השקד נמצא בסוף ספר קהלת, בתיאור תהליכי הזקנה הפוקדים את האדם.

"גַּם מִגְבֵּה יָרְאוּ וְחַתְחָתִים בְּדַרְכָּן וַיִּנְאֹץ הַשָּׁקַד וַיִּסְתַּבֵּל הַחֲגָב וְתַפְר הָאֲבִיוֹנָה כִּי־הִלֵּךְ הָאָדָם אֶל־בֵּית עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בְּשׁוֹק הַסּוּפְדִים"

(קהלת י"ב ה')

הפסוקים מתארים את מחזור חייו הקצרים של האדם על ידי מספר תופעות טבע, וביניהן הנצת השקד. טרם ניגש אל המשל עצמו, זוהי הזדמנות להבהיר כי בעברית המודרנית, "ניצנים" הם האיברים המתפתחים בצמח בחיק כל עלה, אך בלשון המקרא, "ניצנים" הם פשוט הפרחים, הנצה היא הפריחה, ועל כן "הניצנים נראו בארץ" – אלו הם האיברים הנראים והבולטים ביופיים. על כן גם "הנצו הרימונים" – כלומר עצי הרימון פורחים, וכן בחלום שר המשקים אודות הגפן – "והיא כפורחת עתה ניצה". אם נחזור לשקד – "וינאץ השקד" מורה על פריחת השקד. ניצתו הלבנה רומזת בעצם לשיבה הקופצת פתאום על האדם, ומרמזת שהסוף כבר אינו כה רחוק.

וכאן נבואת ירמיהו והתיאור בקהלת מתמזגים: פריחת השקד מופיעה באחת. פריחה מהירה ולבנה מכסה פתאום את עץ השקד. הופעה מהירה זו ממחישה בחזון ירמיהו את החורבן הקרב ובא. ירמיהו חי בענתות שבספָר המדבר. הדימויים והמשלים בהם הוא משתמש בנבואותיו, מבוססים על עולם החי והצומח האופייניים לסביבה בה הוא חי- ספָר המדבר. מבין עצי הפרי הנשירים בהר, השקד גולש גם אל ספר המדבר ופריחתו על רקע האיזור הצחיח למחצה- מרהיבה במיוחד. אמנם ילדי הגן מורגלים בשירי ה"שקדיה" כבר בט"ו בשבט, אך עינינו הרואות, שאצלנו בדרום הר חברון ובשולי המדבר, שיא פריחתו של השקד מתרחשת בראשיתו של חודש אדר.

לתשומת ליבכם

מתי ראיתם לאחרונה 1000 דונם של עצי שקד פורחים בבת אחת בעוצמה ודרדה ולבנה, עם ריח משכר ומראה שלא תשבע עין מראותו? ובכן, לכבוד ראש חודש אדר, מטע השקד בגד"ש בקעת ערד שוקד על מנהגו להתכסות בפריחה ולהזמין את כולכם לחזות בפלא!

"מעלה חרס בידו" – הפינה הארכיאולוגית – ד"ר דורון שר-אבי

בפינה זו נציג מידי חודש מבט ארכיאולוגי והיסטורי במרחבי ההר, הקפר והמדבר-ובכך נתרום לחן המקום ושורשיו הקדומים- על יושביו.

הפעם- אדורים- בירת מערב הר חברון

הנוסע על דרך ההר ההיסטורית, בין הישובים עתניאל לבית חג"י, חולף על פני מבנה אבן דו קומתי גדול, סמוך למסעף הכביש המוביל מערבה אל הישוב נגוהות ואל ישובי חבל לכיש. המבנה מוכר כיום כ"בית דרור" (ע"ש אל"מ דרור וינברג הי"ד), הוא הוקם כמרכז חירום לאומי לפני כשבע שנים, ובמקום

מתגוררות גם 17 משפחות. אך בספרות ובפי כל, כונה במרוצת השנים פשוט: אדורים.

מה מקור השם אדורים ומה מקומו?

מקור השם אדורים בישוב הקדום שהתקיים מעט צפונה, בתחומי העיירה הערבית דורא. ראשיתו של ישוב זה בתקופת האבות, והמשכו בתקופת מלכות יהודה ובימי הבית השני.

אדורים נמצאת על רכס ד'האריה המהווה את המשכו הדרומי של קמר חברון. רכס זה תוחם את דרום הר חברון במערבו והוא משתפל בתלילות מערבה, מגובה ממוצע של 800 מ' מעל פני הים אל שפלת יהודה שגובהה הממוצע 400 מ' מעל פני הים. בניגוד למזרח הר חברון, רכס ד'האריה גשום יותר, עשיר באדמותיו החקלאיות ושופע מעיינות רבים. על כן התקיימו בו ישובים גדולים לאורך הדורות: חברון, דביר הקדומה, תפוח הקדומה, ד'האריה, ואדורים.

תולדותיה של אדורים

אדורים נזכרה פעם אחת במקרא, בין ערי המבצר שבנה רחבעם מלך יהודה סביב שנת 924 לפסה"נ. בספר דברי הימים ב יא, נאמר:

וַיֵּשֶׁב רַחְבֵּעַם בִּירוּשָׁלַם וַיִּבֶן עָרִים לְמִצּוֹר בִּיהוּדָה: וַיִּבֶן אֶת בַּיִת לַחֵם וְאֶת עֵיטָם וְאֶת תְּקוּעַ: וְאֶת בַּיִת צוּר וְאֶת שׂוֹכוֹ וְאֶת עַדְלָם: וְאֶת גֵּת וְאֶת מְרֶשֶׁה וְאֶת זִיף: וְאֶת אֲדוּרִים וְאֶת לְכִישׁ וְאֶת עֲזָקָה: וְאֶת צָרְעָה וְאֶת אֵילֹן וְאֶת חֶבְרוֹן אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַבְּבִנְיָמִן עָרֵי מְצֻרוֹת: וַיַּחַזֵּק אֶת הַמְּצֻרוֹת וַיִּתֵּן בָּהֶם נְגִידִים וְאֲצֻרוֹת מֵאֶבֶל וְשֶׁמֶן וְזֵיץ:

אדורים נזכרה ברשימה בין זיף ללכיש, ובהתאם יש לזהות את מקומה בעיירה דורא הנמצאת על אם הדרך בין זיף המוכרת כיום במזרח הר חברון, לבין חבל לכיש. שרידי הדרך ללכיש אף התגלו בסקר הארכיאולוגי של שנות השישים של המאה העשרים (להלן).

העובדה שאדורים בוצרה ע"י רחבעם בפאתה הדרום מערבית של ממלכתו, מעידה על חשיבותה האיסטרטגית. אכן, מי שיטפס לחורבת תרמה הנמצאת מעל מחנה אדורים, יוכל להשקיף הרחק דרומה אל באר שבע ואל רכסי הנגב הצפון מזרחי.

בימי הבית השני היתה אדורים עיר גדולה וחשובה כפי שעולה מן המקורות ההיסטוריים ומן הממצא הארכיאולוגי בדורא.

בתקופה החשמונאית, מוכרת אדורים במקורות בשם אדורה, כשמו של הישוב המודרני הנושא כיום את שמה. בתקופה זו, היה כל דרום הר חברון, מאיזור כרמי צור של ימינו ודרומה, חלק משטחה של אידומיאה. היתה זו ממלכתם של האדומים, טרם שגוירו על ידי המלך החשמונאי יוחנן הורקנוס.

אדורה נזכרה בספר מקבים א' (יג כ) כמקום באידומיאה, דרכו ניסו הסלווקים (המכונים בגן הילדים "יוונים...") לפלוש לירושלים במלחמתם נגד שמעון, אחי יהודה המקבי.

אדורה נזכרה גם בספרים החיצוניים של ימי הבית השני: ספר היובלים וצוואות השבטים. בנוסף אגדי נזכרה במקורות אלה אדורה כעיר אדומית, שתושביה, "בני עשו" צרו על בני יעקב בחברון. על פי אותה אגדה, לאחר מלחמה ממושכת בה נהרג עשו, קבר יעקב את אחיו עשו "בגבעה אשר באדורם וישב לביתו". רובם ככולם של החוקרים מסכימים כי "אדורם" של ספר היובלים היא אדורים.

במדרש "ויסעו" צוין שבני עשו "הרכיבוהו על עיר והלך ומת שם בארודין". גם במקרה זה הכוונה כנראה לעיר אדורים.

על פי יוסף בן מתתיהו, כבש יוחנן הורקנוס את אדורים במסגרת מאמץ הסיפוח של אידומיאה לממלכה החשמונאית, תוך שהוא מגייר את האדומים אשר בה. מאוחר יותר, עם הופעת השלטון הרומי בארץ ישראל, הוקמו על ידי הרומאים "מועצות מינהל" בחמש ערים יהודיות חשובות בארץ ישראל. אחת מהן היתה אדורה!

החוקרים סבורים שאדורה עמדה על תילה כעיר יהודית לפחות עד סופו של מרד בר כוכבא, עת חרבו כל ישובי יהודה.

עם התאוששות האיזור אחרי המרידות ברומא ובהמשך, במהלך התקופה הביזנטית-תקופת המשנה והתלמוד, היתה אדורה עיר גדולה אך אין בידינו עדויות על אופי תושביה בתקופה זו.

מאוחר יותר, עם שלטון הממלוכים בארץ ישראל (בין המאות ה 13 עד ה 16), הלכה חברון ושיגשגה. השליטים הממלוכים השקיעו את מיטב מרצם והונם בפאר מבני הדת המוסלמיים, ובתוך כך גם במערת המכפלה, ששימשה אז כמסגד. לאור זאת מובנות העדויות מן התקופה הממלוכית, לפיהן בימי הסולטאן הממלוכי קלאון, הועברו הכנסותיו של הכפר אדורה, לזקף של העיר חברון.

זיהויה של אדורים-אדורה

מקובל לזהות את מקומה אדורים הקדומה בלב העיירה הערבית דורא. מן הסקרים הארכיאולוגיים שהתקיימו בראשותו של פרופ' מ' כוכבי ז"ל מיד אחרי מלחמת ששת הימים, ושוב בראשותו של פרופ' אבי עופר בשנות התשעים של המאה העשרים, עולה כי התל נושב בתקופת הברונזה התיכונה (תקופת האבות), ושוב בתקופתם של מלכי יהודה בימי בית ראשון ובימי הבית השני. בכפר נלקטו גם חרסים מן התקופה הביזנטית וימי הביניים.

בסקר שהתקיים בתשכ"ח, אותר מזרחית לדורא קטע מן הדרך הרומית שהוליכה מאדורה הקדומה לבית גוברין שהיתה גם היא עיר פוליס גדולה מאד בתקופה הרומית המאוחרת. מסורת מוסלמית, שזמנה אינו ברור, מצביעה בדורא על קברו של נח (נְבִי נוֹחַ).

הישוב המודרני אדורה, נושא את שמה של העיר אדורים הקדומה. הוא הוקם בשנת תשמ"ב (1982) כהיאחזות נח"ל ואזרח שנתיים לאחר מכן. מקומה של ההיאחזות היה 5 ק"מ מדרום לישוב המודרני אדורה והוא נושא כיום בחלק מן המפות את השם נח"ל דורן (נ.ג. 731).

כשני ק"מ מדרום לעיירה דורא, נמצא עמק פורה ובשוליו עשרות בארות ומעינות איתנים, ביניהם עינות פוריידים ועינות מג'ור.

המבנה הניצב בשוליו המזרחיים של העמק, "בית דרור", הוקם עוד בידי הירדנים כבית משפט. עוד בתקופה הירדנית, שימש המקום כמושב של אחד מן הגדודים הירדנים שהוזעקו לסמוע כתגובה לפשיטת צה"ל על הכפר במסגרת "מבצע מגרסה" (חשוון תשכ"ז). לאחר מלחמת ששת הימים שוחרר האיזור על ידי חטיבה 16 הירושלמית, ומבנה זה לצד מבנים נוספים שהיו בעבר לידו, שימש כבסיס של צה"ל, בתחילה כבית ספר להנדסה צבאית, ולאחר מכן כמפקדה של המנהל האזרחי וכמפקדת גדוד מרחב. הנקודה יושבת על מסעף איסטרטגי מאז ימי קדם ועד ימינו: נקודת החיבור בין ציר האורך החשוב של ההר המרכזי, לבין הציר הרוחבי המחבר בין ההר לבין השפלה. ומי שמבין את משמעותה של הנקודה בימי קדם, מבין גם את חשיבותה של הנוכחות הרצופה ב"בית דרור" גם בימינו.

בית דרור במרכז בקעת אדורים. חברון בקו האופק

שָׁאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם... – הפינה האסטרונומית – בארי בלוגרונד

בשנים האחרונות, מתמחה מרכז סיוור ולימוד סוקיא, בזכות פעילותה של "הדובה הגדולה", באסטרונומיה תצפיתית לילדים ובני נוער. בפינה זו נשתף מידי חודש בחוויות האסטרונומיות המתרחשות אי שם לנגד עיננו, בכיפת השמים מעלינו, במקביל ממש לחיינו על פני כדור הארץ.

והפעם- "למנצח על איילת השחר" / כוכב נגה בפורים

כוכב נגה הוא כוכב הלכת השני בקרבתו אל השמש, והגוף השלישי הבהיר ביותר בשמיים אחרי השמש והירח. בלילות חשוכים נוגה מסוגל אפילו להטיל צל! בהיותו העצם הבוהק ביותר בשמיים, נגה נחשב למלכת היופי הבלתי מעורערת של הכוכבים. הכוכב נקרא בלטינית ונוס, על שם אלת האהבה היפה. בתרבות הבבלית נקרא הכוכב 'אישתהר', על שם אלת האהבה הבבלית. בזכות יופיו הרב קראו לכל הכוכבים כולם על שמו: "נגה", כלומר: בתרבות הכנענית הכוכב נקרא אישתהר, והוא התגלגל והפך ל- "star"!

תופעה מיוחדת המאפיינת את נגה המתרחשת בגלל קרבתו לשמש, היא מחזוריות הזמנים בהם ניתן לראות אותו כאשר בהופעתו הוא יראה סמוך לשמש: למשך תקופה נגה נצפה אחרי השקיעה, במערב. אחרי כמה חודשים הוא מגיע במסלולו אל 'אחורי' השמש ולא רואים אותו כלל. אח"כ ניתן לראותו לפני הזריחה, במזרח, ולאחר זמן מה הוא לפני השמש, שוב לא נראה. תופעה זו גרמה לקדמונים לחשוב שמדובר בשני כוכבים שונים- כוכב ערב (בהופעתו אחרי השקיעה) וכוכב בוקר (בהופעתו לפני הזריחה). לכוכב הערב קראו 'נגה' על שם האור היפה והנוגה, ולכוכב הבוקר קראו 'איילת השחר' שמבשרת על בוא השחר.

ואם כבר עסקנו ביופיו המיוחד של כוכב נגה, אי אפשר שלא להיזכר עם כניסתו של חודש אדר, באחת הנשים היפות בתנ"ך - אסתר המלכה. ושימו לב כמה קרוב שמה לשם "אישתהר".

בספרות חז"ל אסתר היא 'איילת השחר', וכמו הכוכב המבשר את הבוקר, גם אסתר המלכה בישרה את תחילתה של הגאולה. אסתר המלכה וכוכב נוגה חולקות כתר משותף- 'איילת השחר', ותפקיד משותף- הבשורה שאחרי החושך מגיע אור.

על רקע זה, המזמור לפורים מקבל תוספת משמעות אסטרונומית:

"למנצח על איילת השחר"

נכון לרגע כתיבת שורות אלה, ערב ראש חודש אדר תשפ"א, כוכב נוגה נמצא בסיבובו 'מאחורי' השמש, ואנו לא יכולים לראותו, ממש כמו "הסתר פנים". נוכל לראות את נגה אחרי שהוא יתקדם שוב ככוכב ערב, סביב חודש אפריל.

מעשה שהיה... היום לפני... – טל שלם

כל יום ושעה בחיינו הופכים מבלי משים לרגעים היסטוריים של ממש, אם רק ניצוק משמעות לרגעים אלו. האם בעוד 100 שנה, מעשינו יופיעו בפינת ההיסטוריה "היום לפני"? בפינה ההיסטורית נעלה מידי חודש אירועים היסטוריים מרתקים בתולדות העם והארץ, שהתרחשו בחודש זה, שהרי עם ללא עבר "ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל".

הפעם - "פעולת שושנה"

לפני כשנה, הושק בבית ספר שדה פרויקט מיוחד שעוסק כולו בדמותו של מאיר הר ציון - מנהיג, לוחם וסייר שהקריב את עצמו ודמו למען אהבת הארץ ונופיה.

מאיר נולד ב-1943, גדל בעין חרוד עם אביו, טייל וחרש את הארץ לאורכה ולרוחבה, ופיתח כלפיה אהבה עמוקה. מאיר התגייס לצה"ל, והצטרף ליחידה 101 הידועה, שהתמחתה בפעולות תגמול. מאיר הספיק הרבה בזמן קצר מאוד של קיומה של היחידה - חמישה חודשים בלבד, ואף נפצע קשה בפציעה ששינתה את חייו. אירוע זה אירע פה - בהרי חברון, בפעולה כנגד משטרת א-רהווה, מעט צפונה למעבר מיתר.

מאיר היה מהבולטים ביחידה. נווט מצטיין, חתר למגע עם האויב תוך ירידה לפרטים קטנים ביותר, דייק במשימה ושילב רוח לחימה ועיקשות מול האויב. אמר עליו משה דיין, הרמטכ"ל בזמן קיומה של היחידה: "מאיר הוא הלוחם הטוב ביותר שלנו מאז בר כוכבא".

החודש לפני 66 שנה, בלילה שבין ה-4 ל-5 במרץ 1955, אור לי"א באדר תשט"ו, יצאו מאיר הר ציון ועוד חמישה בחורים לבצע את "פעולת שושנה" - פעולת תגמול על רצח שושנה, אחותו של מאיר.

שושנה הר ציון וחברה עודד וגמיסטר -שניהם בני 18, יצאו לטיול מעין גדי עם תכנית לסיים במצדה. מסיבה לא ברורה, הם כנראה סטו לכיוון נחל ערוגות שחלקו העליון היה בשטח ירדני. שבט רשאיידה הסתובבו אז באזור זה וכשהם הבחינו בשניים - החלו חילופי ירות. גורלם של השניים נחרץ די מהר. הבדואים רצחו את שניהם, התעללו בגופות והסתירו אותם הרחק מאזור הרצח.

השמועה על העלמות השניים פשטה, צה"ל החל בחיפושים אחריהם, תוך כניסה לשטחים ירדנים עם גששים. לאחר זיהוי שרידי מזון

מקור: ארכיון במחנה

ומדורות, ואחרי תחקיר של הבדואים, הצליחו כוחותינו להגיע לגל אבנים ותחתיו זיהו את הגופות. כשמאיר שמע על רצח אחותו, הוא הרגיש שהוא חייב לעשות מעשה. בשלב זה הוא כבר היה משוחרר מצה"ל. הוא החליט על דעת עצמו לבצע פעולת נקם. לאחר שיצא בליל שבת מעין גדי ועלה לכיוון נחל ערוגות בלויית כמה שותפים לענין, הגיע לאזור שבט הרשיידה. לאחר חיפוש ובידור, הוא תפס ארבעה מבני השבט והוציאם להורג.

מאיר וחבריו נעצרו לכמה ימים אך שוחררו - דבר שהוביל לביקורת ציבורית רבה כלפיו, וכלפי מפקדיו, בעיקר אריק שרון. פעולה מעין זו במושגים של ימינו לא היתה יכולה לעבור לסדר היום, ויש למקמה ולהבינה על רקע ימי פעולות התגמול בשנות החמישים, כשצה"ל ומשה דיין בראשו, הובילו קו הממחיש לאויב שלדם יהודי שפוף יש מחיר גבוה.

לימים, הקים מאיר את החווה הידועה ליד המבצר הצלבני כוכב הירדן וקרא לה "אחוזה שושנה" על שם אחותו האהובה, עמה היה למאיר קשר חם ואוהב. מאיר הר ציון גר באחוזה זו עם אשתו וילדיו עד יום מותו.

זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחרף – על תופעות עונתיות בטבע סביבנו – עדי בהלול

"איך שגלגל מסתובב לו..."- לוח השנה מסתובב ועימו הטבע במחזוריות מפעימה, לובש ופושט צורה, מחליף גוונים, שוקט ורוחש ושוב שוקט. בפינה זו נעצור מידי חודש להתבונן במה שהטבע מזמן בה בעת, בבחינת "ואידך זיל גמור" וצא לטבע לחוש במו עיניך...

והפעם - חודש אדר / הטבע בתחפושת.

הגיע הזמן לבחור תחפושת. בזמן שאנו מתכוננים למסע למציאת התחפושת המושקעת ביותר, הטבע שליידנו מזמן כבר התעורר. כשנלך בשבילים וברחובות עם תחפושות וריקודים, נזכור שגם הפרחים, העצים והחיות איתנו מתחפשים.

בטבע, לכל בעל חיים ופרח, חרק ועץ- צבע גופם, צורתם וגודלם מהווים תפקיד חשוב בחייהם.

1. דבורנית הדבורה

דבורנית הדבורה הוא פרח ממשפחת הסחלביים.

הוא גיאופיט בעל פקעת.

הדבורנית מתחקה במראה לנקבת הדבורה ומכאן שמה.

בישראל ישנם 9 מינים של דבורניות והם כולם "רמאי מין".

זאת אומרת הם מתחקים לנקבות של הדבורים כדי למשוך דבורים זכרים להזדווגות מדומה.

בנוסף, פרח הדבורנית מפריש ריח מדומה לריח המין (=פרומון) של נקבות דבורים. הדבורים

הזכרים נמשכים אל פרחי הדבורנית ומנסים להזדווג עם הפרח, כעבור זמן הם חוזרים

ו"מזדווגים" עם פרח דבורנית אחר וע"י כך הם מבצעים את תהליך ההאבקה.

צילום: אוהד בנימיני

2. המקלון

המקלון הוא חרק ממשפחת המקלונאים.
המקלון הוא בעל גוף דק וארוך ומראה המזכיר מקל או גבעול ומכאן שמו.
בזכות מראהו וצורתו הוא מסוגל להסתוות בצורה טובה מאוד.
יתרון נוסף לשיש למקלון בזמן שטורף מגיע אליו הוא מסוגל להשיר מעצמו איבר בגופו האיבר ימשיך להתנועע גם כאשר יהיה מנותק מגופו והסחת הדעת הזו תיתן למקלון מרווח זמן לבריחה על מנת להציל את עצמו.

צילום: אוהד בנימיני

טרם נפרד, נזכיר כי במהלך החודש הקרוב, עוד טרם צאתו של גליון ניסן, אנו ממליצים לעקוב אחר שני דיווחי פריחה באיזורנו. בעוד מס' שבועות יפרחו בבקעת הערד הגביעונית הערבית ליד תל קריות, והאירוס השחום, על הגבעה הצמודה לתל ערד מדרום.

רוצו למוקדי הפריחה והנציחו את הרגעים!

"לנוע לנוע" – המלצה לטיול משפחתי – עטרת אמדדי ויסכה בן הר

"לנוע, לנוע בעקבי הצאן, לנשום אויר, להיחשף קצת לרוח, לגשם, לדברים מאוד מטהרים. כשמעיזים לצאת, זוכים להרבה ברכה במפגש החי עם העולם"

כך כתב יאיר הר-סיני הי"ד, תושב סוסיא, והשאיף לנו משימה: להימצא בתנועה. פינה זו מקיימת הלכה למעשה את "צו התנועה" ובה את גמליצים מידי חודש על אסלול טיול בהר חברון, חבל יתיר, מדבר יהודה והנגב, בדגש על הפרקטיקה הנדרשת בטיול משפחתי: ציד מעגלי, פשוט להגעה וליישום עצמאי.

והפעם: נחל קינה

נחל קינה הוא אחד הנחלים היפים בנגב הצפון מזרחי בואכה דרום מדבר יהודה, או ליתר דיוק מדרום מערב לעיר ערד. אורכו הכולל של הנחל עד שפכו אל נחל חימר הינו כ-8 ק"מ אך המסלול שלהלן לא עובר במלא אורכו של הנחל כפי שנפרט להלן. לאחר שהנחל שוטף, גב קינה מתמלא במים, מומלץ מאוד לרחצה בחורף ובאביב (בקיץ ובסתיו המים פחות טובים לרחצה).

אופי המסלול: הטיול מתאים למיטיבי לכת. אורכו כ-9.5 ק"מ (כ 6 שעות בקצב משפחתי). המסלול מעגלי וניתן לחנות את הרכב בסמוך למאהל של מוסא בחניה משולטת על סימון השבילים הכחול, כפי שנפרט להלן.

הוראות הגעה: לבאים מהר חברון או מצומת שוקת- נוסעים לכיוון ערד על כביש 31. האפשרות הפשוטה ביותר הינה להקליד ב WAZE – "אלפורעה א' בית ספר יסודי" (להלן הקישור: <https://waze.com/ul/hsv918jnkc>).

ההגעה לנקודה זו יכולה להיעשות או ממחלף פארק ערד ("חורשת רין") דרומה, או דרך "צים סנטר" בכניסה לערד עם נסיעה עד מנחת המטוסים הישן ועל שביל העפר המסומן בירוק, אך המשתבש מידי שנה עם הגשמים. כך או כך עם הגיעכם את בית הספר היסודי של שבט אל-פורעה, המשיכו דרומה עם השביל הראשי המסומן בסימון שבילים כחול עד המאהל הבדואי של מוסא אבו אייד- שם מתחיל ונגמר המסלול. הדרך עבירה לכל סוגי הרכב, ניתן להחנות את הרכב ליד המאהל.

תיאור המסלול הרגלי: מהחניון של מוסא נלך דרומה בדרך המסומנת בסימון שבילים כחול. אחרי פחות מקילומטר, בראש הגבעה, נראה משמאלנו שרידים מרשימים של מצודה קדומה בשם חרבת עוזה.

חרבת עוזה הינה מצודה שנוסדה במימי מלכי יהודה, כנראה בימי המלך חזקיהו, ולמרגלותיה שרידי ישוב שהתקיים במאה השביעית לפסה"נ, ואשר זוהה כ"קינה" שנוכרה בספר יהושע, פרק טו. המצודה המשיכה להתקיים גם אחרי חורבן הבית הראשון, אל תוך ימי בית חשמונאי והתקופה הרומית. בשלהי ימי בית ראשון נכבשה המצודה על ידי האדומים שפלטו

לממלכת יהודה מדרום ואף התיישבו בה לאחר גלות יהודה וחורבן ירושלים. המצודה נוסדה על תוואי הדרך הקדומה שהובילה מן ההר המרכזי דרך שיפולי הר חברון ותל ערד לעבר דרום ים המלח, היישוב צוער, הערבה, והרי אדום.

מחרבת עוזה, נמשיך ללכת עם השביל הכחול היורד בתלילות לעבר אפיקו של נחל קינה. במקום בו השביל מתחבר לנחל, נראה סימון שקוף המוביל אותנו לעבר בורות מים סמוכים. בורות המים כנראה קדומים ואולי אף שימשו את יושבי המצודה בחורבת עוזה.

בורות המים מתמלאים מדי חורף ומשמשים את הרועים הבדואים להשקיית עדרי הצאן (אין לשתות מן המים בבורות). ניתן לראות את חריצי החבלים המשמשים להעלאת דליי המים.

נמשיך בשביל הכחול שהולך עם נחל קינה עד למפגש שבילים כחול וירוק בו נפנה שמאלה לעבר שביל ירוק הממשיך ויורד אל אפיק הנחל (המשך הליכה על השביל הכחול ישאיר אותנו על המצוק המערבי של נחל קינה מבלי לרדת את אפיקו).

זו הזדמנות להזכיר כי שמו של נחל קינה ניתן שלו על פי שמו הערבי בפי הבדואים: "ואדי אל קיני". אם תרצו להתחקות אחרי מקורו הקדום של השם הערבי- פיתחו את ספר שופטים פרק א', וכן את ספר שמואל א' פרק ט"ו וחפשו את מרחב נדודי הקינים, צאצאי יתרו, אשר עלו מעיר התמרים והצטרפו אל שבט יהודה, במדבר יהודה, אשר בנגב ערד, וכן את סיפור פרידתם של הקינים מן העמלקים שישבו מעט מערבה מכאן ב"עיר עמלק" אותה תקף שאול המלך, לא לפני שהמליץ לקינים להתרחק, על מנת להימנע מפגיעה בהם.

נלך עוד כק"מ לתצפית על המפל והגב, ומשם נרד בירידה תלולה וזהירה לכיוון הגב. הגב מלא מים כל השנה, אך אחרי השיטפונות הוא עולה על גדותיו. משם השביל הירוק ממשיך לרדת בערוץ הנחל. בשלב מסוים, סימון השבילים באפיקו של נחל קינה הופך להיות אדום, וזו הנקודה בה נעזוב את הנחל, ונמשיך עם הסימון הירוק כשהוא מטפס שמאלה- צפונה אל אחד מן הערוצים של נחל קינה. טיפוס בערוץ תוך עליה במפליו היבשים יביא אותנו לאט לאט אל רמה טופוגרפית גבוהה ושביל גמלים המשקיף על נחל קינה מלמעלה, מעל גדתו המזרחית. כל זאת על סימון השבילים הירוק המחזיר אותנו צפונה אל מרגלותיה של חורבת עוזה ולבסוף אל חנית הרכב בתחילת המסלול.

אזהרות:

- אין לטייל בנחל קינה בעונת החורף במזג אוויר גשום וכאשר קיימות התראות על שטפונות בנחלי הדרום והמזרח.
- יש להתעדכן באתרי תחזית מזג האוויר טרם היציאה למסלול.
- קליטה סלולרית קיימת עד הירידה אל הגב. משם ודרומה לאורך הנחל- אין קליטה.
- המסלול אינו מתאים במזג אוויר חם בחודשים תמוז-אב ואלול.

לייעוץ, הכוונה והזמנת הרכבה, ניתן לפנות לעינב במרכז ההזמנות של בית ספר שדה סוסיא: 02-9961148.

בדוא"ל Susya@susya.org, <https://www.facebook.com/merkazsusya/> ובאתרנו www.susya.org.il